

נוטל את הכיסוי, והן נופלות. ומוכח א-1 להדיא שאפילו טמן בהן אין היתר לטלטלם אלא באמצעות ניעור הכיסוי.

ומשנין: אלא אי אתמר, הכי אתמר:

אמר רבא: לא שנו שאין מטלטלין גיזי צמר, אלא כשלא יחדן להטמנה בקביעות. ואף שטמן בהם השתא, עדיין הם עומדים למלאכתן.

אבל אם יחדן להטמנה בקביעות — מטלטלין אותן, משום שכבר אינם עומדים עוד למלאכתן.

איתמר נמי: כי אתא רבין, אמר משמיה דרב יעקב, אמר רב אסי בן שאול אמר רבי: לא שנו במתניתין "אין מטלטלין אותן", אלא כשלא יחדן להטמנה. אבל יחדן להטמנה, מטלטלין אותן.

רבינא אמר: לעולם כדאמרין מעיקרא, שאם טמן בהן מותר לטלטלן. (1) ואף אם לא יחדן לעולם להטמנה תו לא חשיבי כמוקצים למלאכתן. (2)

והא דתנן הכא דאף כשטמן בהם אסור לטלטלן — בגיזי צמר של הפתק, מערכה גדולה של סחורה, שנו כן. דבכהאי גוונא אינו מבטלן ממלאכתן בכך שטמן בהם.

הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע רשות הרבים, וכן אתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים.

הם הוציאו קרשים מעגלה לעגלה, וכן אתם לא תוציאו מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת.

ותמהינן: המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד, מאי קא עביד? והא אין בזה איסור דאורייתא.

ומשנין: אביי ורבא דאמרי תרווייהו, ואיתימא רב אדא בר אבהו: הכי קאמר: אל תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. דומיא דהוצאה מעגלה לעגלה דהוי כמשכן. שהרי האויר שבין העגלות הוא רשות הרבים.

שנינו במתניתין: טומנין בגיזי צמר, ואין מטלטלין אותן.

אמר רבא: לא שנו דאסור לטלטלן, אלא כשלא טמן בהם. לפי שעדיין הם מוקצים למלאכתן. אבל אם טמן בהם — שוב אין הם עומדים למלאכתן, ומטלטלין אותן.

איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה [שהיה אז יומו הראשון בבית המדרש] לרבא: והא תנן: טומנין בגיזי צמר, ואין מטלטלין אותן. כיצד הוא עושה?

חשיבי מגיזים [והוא איפכא ממה שכתבו תוספות לעיל].

עוד כתב הר"ן, דאביי לא קאמר אלא דאסורים בטלטול לשבת אחרת. אבל רבא איירי באותה שבת שטמן בהם.

2. ותימא, הא רבא אמתניתין קאי, ומתניתין

שאינן הכנסה נמנית בכלל האבות, אף שהיתה כמשכן.

1. והא דקאמר אביי לעיל, דאם טמן במוכין אין מטלטלין אותן, לא פליג בהכרח על רבא. כי אפשר דאיירי נמי בשל הפתק. תוספות לעיל.

והרא"ש והר"ן כתבו עוד ליישב, דמוכין

תניא נמי הכי: גיזי צמר של הפתק — אין מטלטלין אותן. ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן — מטלטלין אותן.

תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב: חריות, השדראות של עץ דקל, שגדרן, קצצן כדי שישמשו לו לעצים [כגון עבור הסקה או עבור עשיית כלים]. ואחר כך נמלך עליהן להשתמש בהן להשתמש בהן עבור ישיבה עליהן — צריך לקשר אותם יחד בערב שבת מבעוד יום לאגודה עבה הראויה לישיבה, כדי להתירם בטלטול בשבת. כי צריך מעשה המוכיח שהן עומדות לישיבה ולא למלאכה. ובלאו הכי אסור לטלטלן בשבת, משום דעדיין מוקצים הם למלאכה. ולא סגי ביחוד במחשבה.⁽³⁾

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשר, אלא על ידי יחוד במחשבה גרידא הם עומדים לישיבה ולא למלאכת עצים.

הוא, רבה בר בר חנה, תני לה לברייתא זו, והוא גם אומר לה: הלכה כרבני שמעון בן גמליאל, ואין צריך לקשר.

איתמר: רב אמר: חריות של דקל שגדרן לעצים, אם רוצה להתירן בטלטול בשבת,

הרי הוא קושר אותן מבעוד יום. דאית ליה כחכמים שדוקא במעשה הן נעשות מיוחדות לישיבה.

ושמואל אומר: אין צריך לקושרן, אלא סגי במה שהוא חושב עליהן מבעוד יום לישיבה. דאית ליה כרבי שמעון בן גמליאל, דסגי במחשבה.

ורב אסי אומר: יושב הוא עליהן מבעוד יום. ובכך הן ניתרות בטלטול בשבת, אף על פי שלא קושר אותן, ואף על פי שלא חישב עליהן לישיבה.⁽⁴⁾

והוינן בה: בשלמא רב — הוא דאמר כתנא קמא, שיחוד דמחשבה לא מהני אלא בעינן מעשה קשירה.

ובשלמא שמואל נמי — הוא דאמר כרבי שמעון בן גמליאל, דסגי במחשבה.

אלא רב אסי דאמר לא בעינן אפילו מחשבה אלא די בשיבה עליהן גרידא מבלי ליחדן לישיבה — דאמר כמאן?

ומשנינן: הוא, רב אסי, דאמר, אית ליה כי האי תנא:

איירי בשל הפתק.

ויש לומר, דרישא איירי בכל גיזי צמר, בין של הפתק ובין שאינם של הפתק, שאין מטלטלין אותן. וקאי רבא על שאינו של הפתק. והא דקתני בסיפא "כיצד הוא עושה" קאי על של הפתק. תוספות.

3. ומיירי ביחדו לשבת זו בלבד. ומשום כך אסר תנא קמא. דאילו יחדן לכך לעולם, פשיטא לכולי עלמא דמותרין בטלטול. ר"ן.

ומכאן הוכיח הר"ן נגד הרשב"א, שכתב בתשובה, שאבן שיחודה לפצוע בה אגוזים אינה מותרת בטלטול, אלא אם כן יחדוה לכך לעולם. אבל יחוד לשבת זו בלבד לא מהני. והוכיח כן ממניח אבן על פי החבית, שאסורה בטלטול. אף שהיא מיוחדת לצורך כיסוי החבית.

ודחה הר"ן ראייתו, משום שאין דרכה של אבן ליחדה לשם כך.

4. וכל שכן "חישב". דעדיף טפי חישב ולא

מבעוד יום, הרי אף על פי שלא צבע אותם ולא כרכן במשיחה, מותר לצאת בהן בשבת [ולאו דוקא אם יצא בהן, אלא אף אם ישב בהן בביתו מבעוד יום. שם].

והיינו כרב אסי, שאף בלא מעשה ואף בלא יחוד במחשבה הרי הם מתייחדים לצורך זה על ידי שמשמש בהן לכך.⁽⁵⁾

אמר רב אשי: אף אנו נמי תנינא כרב אסי.

דתניא: הקש, סתמיה עומד ללבנים או להסקה, ומשום כך הוא מוקצה. ובזמן שהוא על גבי המטה ולא ייחדו לשכיבה עליו, אם רוצה בשבת לשכב עליו — לא ינענעו בידו בשביל לשוטחו, שהרי הוא אסור בטלטול. אבל מנענעו לכאן ולכאן בגופו, בזמן שנשכב עליו, דטלטול "מן הצד", כלאחר יד הוא, ומותר.⁽⁶⁾

אבל אם היה הקש עומד למאכל בהמה, אינו מוקצה והרי הוא מותר בטלטול.

דתניא: יוצאין בשבת לרשות הרבים בפקורין [פשתן סרוק שניתן על המכה] ובציפא [צמר מנופץ הניתן על המכה], בזמן שצבען בשמן וכרכן קשרן במשיחה. שבכך גלי דעתיה שעשויות הן בכדי שלא ישרטו בגדיו את מכתו, והוי להו כמלבוש דעלמא. וכל שמוציא בדרך לכישה, אין בו משום מוציא מרשות לרשות.

אבל אם לא צבען לפקורין ולציפא בשמן, ולא כרכן במשיחה — אין יוצאין בהן לרשות הרבים. כי מאחר ולא גלי דעתיה דלמכה הן עשויות, לאו מלבוש נינהו, והוי להו משאוי בעלמא, דאסור בהוצאה מרשות לרשות.

[ולאו דוקא בהוצאה אסורים, אלא אף בטלטול בעלמא אסורים משום מוקצה. לפי שאינם מוכנים לכך מבעוד יום. תוספות].

ואם יצא בהן, בפקורין ובציפא כשהם נתונים על מכתו, שעה אחת מערב שבת

ישב, מאשר ישב ולא חישב. תוספות.

וכן הוכיח הרשב"א, מהא דמייתי רב אשי סייעתא מהא דתניא "הקש שעל גבי המיטה". אבל הרמב"ן ובעל המאור לקמן כתבו, דישיבה עדיפה ממחשבה גרידא.

5. וקשה, אם כן למאי איצטריך ברישא "צבען"? הא אף אי לא צבען, מותר במחשבה בעלמא. דהלא אי יציאה סגי בלא מעשה, כל שכן דמחשבה מהני, דהא מוכח לעיל דחישוב עדיף משיבה.

ויש לומר, ד"צבען" דרישא, איירי בדלא חישב לצאת בהן בשבת, אלא מבעוד יום. ואחר כך נמלך וחזר בו. ואפילו הכי מהני צביעתן, לצאת בהן בשבת. תוספות.

ונראה מדבריו דבעינן מחשבה לצורך שבת. ולא משמע כן. אלא אף מחשבה דחול מהני. רא"ש.

ויעיין עוד ברשב"א בשם רבינו יונה, בפירוק קושית תוספות.

6. ומהא דמותר לשכב על הקש, מוכח דאין המוקצה אסור אלא בטלטול. אבל מותר להשתמש בו שלא על ידי טלטול.

ומכאן הקשה הבית הלוי [חלק א סימן יב], על הרשב"א שכתב לעיל [כט א] שאסור להשתמש בדבר מוקצה, אף שלא על ידי טלטול, וכגון לסמוך בו כרעי המיטה.

והנראה בזה, דתרי גווני איסור מוקצה איכא. א. כל דבר שאינו מוכן מבעוד יום לצורך

ומוכחינן: מדקאמר זעירא, "לא ידענא אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה", שמע מינה, דדוקא משום שהלכו לבית האבל או לבית המשתה היה מספיק להם ביחוד מחשבה, לפי דטרידי, ולא יכלו לקשור את החריות מבעוד יום. אבל הכא, היכא דיש שהות לקושרן, אם קשר, אין, מותר. אבל אם לא קשר, לא מטלטלין אותן בשבת על ידי מחשבת יחוד לבד.

אמר רב יהודה: מכניס אדם בערב שבת מבעוד יום מלא קופתו עפר, ומערה את העפר לקרקע ביתו, ועושה בו בעפר, בשבת, כל צרכו.

דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה: והוא דוקא כשיחד לו לעפר קרן זוית! דבהכי חשיב העפר כמוכן ועומד לכל צרכיו. אבל אם נתנו באמצע ביתו, בשביל שישמש למדרס הרגליים, הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית, ואסור משום מוקצה.

אמרו רבנן קמיה דרב פפא: כמאן אית ליה רב יהודה דמתיר את העפר שהכניסו מבעוד יום? — כרבן שמעון בן גמליאל, דסגי לליה ביחוד במחשבה.

דאי כרבנן, האמרי דבעינן מעשה המוכיח שעומד העפר לעשות בו צרכיו.

אמר להו רב פפא: אפילו תימא כרבנן,

או שהיה עליו על הקש כר או סדין מבעוד יום, והיינו, שכבר שכב עליו מבעוד יום — מנענעו בידו, לפי שאין בו משום איסור מוקצה.

אלמא, שכיבה עצמה מייחדת אותו לכך, ואפילו בלא מעשה ובלא מחשבה. והיינו כרב אסי.

ומסקינן: שמע מינה!

והוינן בה: ומאן הוא תנא קמא דפליג עליה דרבי שמעון בן גמליאל, ואית ליה דיחוד במחשבה לא מהני אלא צריך לקשור את החריות בשביל ליחדן לשייבה?

ומשנינן: רבי חנינא בן עקיבא הוא.

דכי אתא רב דימי, אמר משמיה דזעירא, אמר רב חנינא: פעם אחת הלך רבי חנינא בן עקיבא למקום אחד, ומצא חריות של דקל שגדרו לשום עצים. וערב שבת היה. ואמר להם לתלמידיו: צאו וחשבו עליהן לשייבה, להתירן מאיסור מוקצה, כדי שנשב עליהן למחר [בשבת]!

וקאמר זעירא: ולא ידענא אי המקום שאליו הלך רבי חנינא, בית המשתה הוה, ומשום כן התיר המחשבה לבד אי בית האבל הוה, ומשום כך התיר!

ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה. ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח" [יעוין שם עוד באריכות דבריו, ובראב"ד שם שכתב שהוא גדר לאיסור הוצאה].

ולפי זה יש לחלק, שבדין הראשון של מוקצה, אשר יסודו הוא משום שאינו מוכן

השבת, הוי מוקצה. ויסודו הוא מקרא ד"והכינו את אשר יביאו". ואף שאיסורו הוא מדרבנן, אסמכיניהו רבנן אהאי קרא.

ב. כל דבר שאינו אוכל ואינו כלי, כגון עצים ואבנים. וטעמו הוא, כדכתב הרמב"ם בפרק כד מהלכות שבת, "כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו,

דמר, התנא דברייתא בתרייתא, סבר, בעינן מעשה המוכיח שהחול עומד לצורכו. ואף במידי דלאו בר מעשה הוא לא סגי ביחוד במחשבה להתירו מאיסור מוקצה. ומשום מוקצה הוא דאסר לחוף בו.

ומר, התנא בברייתא קמייתא, סבר, לא בעינן מעשה, וכרב יהודה.

ודחינן: לא כן הוא.

אלא דבולי עלמא אית להו כרב יהודה, דלא בעינן מעשה המוכיח בדבר שאינו בר מעשה, אלא במחשבה סגי. ולא קשיא.

הא, ברייתא דאסרה לחוף בנתר ובחול, כרבי יהודה אתיא, דאמר: דבר שאין מתכוין אסור.

והא, ברייתא המתירה לעשות כן, כרבי שמעון אתיא, דאמר: דבר מתכוין מותר.

דפליגי רבי יהודה ורבי שמעון אם מותר לאדם לעשות פעולה שנעשה על ידה גם מעשה איסור, כשהוא אינו מתכוין לעשיית האיסור. וכגון גרירת מטה כסא וספסל, שעל ידה נעשה חריץ בקרקע. שעשיית החריץ

נמי אתי שפיר הא דרב יהודה. דעד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה, אלא במידי שהוא בר עבירה ביה מעשה, וכגון חריות של דקל שאפשר לעשות בהן מעשה קשירה. אבל במידי דלא בר מייעבדא ביה מעשה, כעפר, לא בעינן מעשה, אלא סגי ביחוד במחשבה.

נימא דהא דרב יהודה, כפלוגתא דתנאי הוא נשנה.

דתניא: בכל חפיין [משפשפין בכדי לצחצח] בשבת את הכלים.

חויין מכלי כסף, שאסור לשפשפן בגרתקון [מין עפר הנוצר בחביות יין], משום שהכסף הוא רך. והשפשוף בגרתקון ממחקו, מחליקו ומרככו. וממחק [מחליק ומרכך] אב מלאכה הוא.

ודייקנן: הא בנתר וחול — מותר לחוף את כלי הכסף, משום שאין הם ממחקים את הכסף.

והתניא: אף בנתר וחול אסור לחוף את הכלים!

מאי לאו בהא קמיפלגי הני ברייתות:

הכינו מבעוד יום למוקצה. אבל לדידן, דקיימא לן כרבי שמעון, לא מיקרי מוקצה משום שאינו מוכן, אלא בגוונא דדחאו בידיים. אבל בסתמא נמי חשיב "מוכן". ואם כן, קש שעל גבי המטה, אין בו אלא משום הדין השני דמוקצה [שאינו אוכל ולא כל], ולכך לא נאסר אלא בטלטול. אבל בהשתמשות מותר. קהלות יעקב. ביצה סימן ד.

מבעוד יום, נאסרה אף ההשתמשות בלא טלטול. אבל במוקצה דעצים ואבנים לא נאסר אלא רק הטלטול בלבד. וכן נראה מהטעם המבואר ברמב"ם ובראב"ד הנ"ל.

ואף שגם בעצים ואבנים איכא גם לדין מוקצה השני משום שאינם "מן מוכן" [שהרי אינם מוקצין אלא כשלא ייחדן מבעוד יום], אין זה אלא לרבי יהודה, דחשיב לכל דבר שלא

[או שחל על מעשהו שם המלאכה. עיין בהערה, בביאור ענין דבר שאינו מתכוון].

ומקשינן: **במאי אוקימתא להא ברייתא דשרי, כרבי שמעון?**

אימא סיפא דברייתא: אבל לא יחוף בהם [בנתר וחול] את **שערו** בשבת, מפני שמשירין את השיער, ואסור משום גוזז.⁽⁹⁾

ואי כרבי שמעון אתיא, דמתיר דבר שאינו מתכוין, הא רבי שמעון **משרא קשרי** אף לחוף בהם את השיער, מאחר דאינו מתכוין לכך. ולא קחשיב ליה כ"פסיק רישיה ולא ימות". דאין זה מוכרח שישירו את השיער.

דהא **תנן: נזיר חופף ומפספס** [מנפץ] את 1-ב שעריו. ועל אף שעלול להשיר בכך את שערותיו, אין הוא עובר על איסור עשה של "גדל פרע שער ראשו". משום שאינו מתכוין לכך.

גופה אסורה משום מלאכת חורש. ומשום כך אוסר רבי יהודה.⁽⁷⁾ ורבי שמעון מתיר, מאחר שאין מתכוין לעשית החריץ, אלא לגרירה בעלמא.⁽⁸⁾

והכא נמי, אף נתר וחול לפעמים ממחקים את הכסף. אלא שהאדם אינו מתכוון למחק אלא לצחצה את הכסף.

לרבי יהודה אסור אף שאינו מתכוין למלאכת האיסור. ורבי שמעון מתיר.

ומיהו בגרתקון אסור אף לרבי שמעון. דהרי הגרתקון ודאי ממחק את הכסף. ומודה רבי שמעון דהיכא דודאי ייעשה האיסור, אסור אף כשאינו מתכוין לאיסור. וכדקיימא לן דמודה רבי שמעון ב"פסיק רישיה ולא ימות". כלומר, שאסור לחתוך ראש של עוף משום נטילת נשמה, אפילו כשאינו מתכוין להמית אותה. דכיון שבהכרח ימות העוף במעשה זה, הרי דינו כמתכוין לגוף האיסור

8. ויעויין במשנת רבי אהרן ליכמות, שחקר בגדר פטור ד"אין מתכוון". אם הוא משום דבעינן נמי כונה בשביל לחייב. או, דלעולם במעשה לבר סגי. אלא דכל שאין מתכוון, אין מתייחס אליו המעשה. וכן בחידושי הגר"ש רוזובסקי לכתובות שהאריך בזה.

9. וכתבו **תוספות** צג ב, דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה, כיון דאין גוזז לצורך השער. ותליא בפלוגתא אחרייתי דרבי יהודה ורבי שמעון בענין זה.

אולם הר"ן, ועוד ראשונים כתבו, דחשיב כצריך לגופה. משום דבמשכן היתה גזיזה גם לצורך יפוי העורות.

7. ובכל התורה כולה לרבי יהודה חייב מדאורייתא. אבל בשבת מודה, דאין איסורו אלא מדרבנן. משום דכל שאינו מתכוון לא מיקרי "מלאכת מחשבת". אלא שבכל זאת איכא איסור דרבנן.

אבל לרבי שמעון, אף בשבת אין פטורו משום "מלאכת מחשבת", אלא משום פטור "אין מתכוון" דכל התורה. ומשום כן אף מדרבנן מותר.

ויעויין בחידושי רבינו חיים הלוי בפרק י מהלכות שבת, שחילק מיסודם בין שני פטורים אלו. דב"אין מתכוון" מותר, משום דבעינן לכונתו ורצונו במעשה. וב"מלאכת מחשבת" כתיב, דבעינן שתיעשה המלאכה לדעתו ומתוך מחשבתו.